

Еволюція підходів до сутності поняття «професійне здоров'я»

Гнітько Інесса, Національна академія державного управління при Президентові України

У статті розглянуто проблему еволюції, становлення та закономірності розвитку терміну «професійне здоров'я». Метою дослідження є аналіз сутності, підходів та закономірностей розвитку поняття «професійне здоров'я». Здійснено теоретичний аналіз походження професійного здоров'я, що надало змогу презентувати його узагальнене розуміння. Запропоновано авторське визначення поняття професійного здоров'я державного службовця як соматопсихічного, соціально-психологічного, морально-етичного благополуччя. Виділено його основні компоненти в системі публічного управління. Наголошено на його важливості для ефективного виконання професійних обов'язків.

Визначено рівень наукової дослідженості теми «професійного здоров'я» вітчизняними та зарубіжними вченими. Наголошено на різноманітності та неоднозначності наукових поглядів і підходів до визначення сутності поняття «професійне здоров'я» в системі публічного управління. Обґрунтовано, що тлумачення цього поняття відрізняються в залежності від суб'єктів, форм та методів його забезпечення і реалізації. Визначено основні теоретичні підходи до сутності поняття «професійне здоров'я» в системі науки публічного управління. Наголошено, що в сучасних умовах професійне здоров'я постає основою професійного довголіття в системі публічного управління.

Робиться висновок, що професійне здоров'я є здатністю організму накопичувати та зберігати ресурси, які забезпечують виконання професійної діяльності при внутрішньо-організаційних умовах праці. Професійне здоров'я є одним з інформативних показників стану соціального здоров'я, яке чутливо реагує не тільки на соціально-економічні зміни, якість життя тощо, але і на умови праці.

Ключові слова: система публічного управління; професійна діяльність державних службовців; професійне здоров'я; професійне довголіття

Evolution of approaches to the essence of the notion «professional health»

Gnitko Inessa, National academy of public administration under the President of Ukraine

The article deals with the ways of evolution, formation and regularities of the development of the term «professional health».

A theoretical analysis of the problem of professional health was conducted, which made it possible to present his generalized understanding.

Professional health is understood by us as the state of somatopsychic, socio-psychological and moral and ethical well-being of workers who enable them to perform their professional duties at the lowest cost and most effective, for the actions of any factors that accompany their professional activities.

On this basis, we have identified the main components of professional health specialist in public administration.

The level of scientific research of the topic by the domestic and foreign scientists is determined.

The diversity and ambiguity of scientific views on the modern understanding of professional health in the system of public administration is emphasized. It is noted that the interpretation of this concept differs depending on its subjects, forms and methods of realization. The availability of certain resources of a public servant is not yet a guarantee of their use, but at the same time they determine the content of the mechanisms, strategies, styles and behaviors that a public official uses.

It is concluded that professional health is the ability of the body to accumulate and maintain resources that ensure the performance of professional activities under the internal organizational conditions of work. Professional health is one of the informative indicators of the state of social health, which reacts sensitively not only to socio-economic changes, quality of life, etc., but also to working conditions.

Keywords: public administration system; professional activity of civil servants; professional health; professional longevity

Еволюція підходів к сутності поняття «професіональне здоров'я»

Гнисько Інесса, Національна академія державного управління при Президенті України

В статті розглянуті шляхи еволюції, становлення і закономірності розвитку терміна «професіональне здоров'я».

Проведено теоретичний аналіз проблеми професіонального здоров'я, яке надає можливість презентувати його загальне розуміння.

Професіональне здоров'я розуміється нами як стан соматопсихічних, соціально-психологічного і морально-етического благополуччя працівників, що дозволяє виконувати професіональні обов'язки з найменшими витратами і найбільшою ефективністю, незалежно від будь-яких факторів, що супроводжують їх професіональну діяльність.

Виходячи з цього, нами виділено основні компоненти професіонального здоров'я спеціаліста державного управління.

Визначено рівень наукової розробленості теми вітчизняними і зарубіжними вченими.

Відзначено різноманітність і неоднозначність наукових поглядів на сучасне розуміння професіонального здоров'я в системі державного управління. Вказано, що трактування цього поняття відрізняється в залежності від його суб'єктів, форм і методів реалізації. Наявність певних ресурсів державного службовця ще не є гарантією їх використання, але в той же час саме вони визначають зміст механізмів, стратегій, стилів і поведінки учасників державної служби.

Висновок: професіональне здоров'я є здатністю організму накопичувати і зберігати ресурси, які забезпечують виконання професіональної діяльності в організаційних умовах праці. Професіональне здоров'я є одним з інформативних показників стану соціального здоров'я, яке чутливо реагує не тільки на соціально-економічні зміни, якість життя тощо, але й на умови праці.

Ключові слова: система державного управління; професіональна діяльність державних службовців; професіональне здоров'я; професіональне довголіття

Постановка проблеми.

Забезпечення здоров'я повинно бути однією з важливих функцій держави, основою її соціальної політики. На практиці цей постулат реалізується, насамперед, шляхом створення безпечних умов праці, здорових умов побуту, відповідним вихованням.

В системі державного управління кадровий потенціал значною мірою зумовлює рівень та перспективи економічного, соціального, духовного розвитку держави. Вивчення здоров'я та його зв'язків з умовами праці набуло особливої гостроти у теперішній час не тільки тому, що з'явилися новітні технології, а й докорінно змінився характер трудової діяльності та відбулися зміни соціально-економічного ладу. Сучасні умови високого темпу економічного розвитку у світі, і в тому числі в Україні, ставлять усе більші вимоги до ринку праці, який потребує досвідчених професіоналів, здатних якісно виконувати свої професійні обов'язки.

Однією з найважливіших умов успішного професійного функціонування є професійне здоров'я. Саме професійне здоров'я є одним з основних показників «якості професійного життя», а також важливою умовою ефективності трудової діяльності, яка включає в себе не тільки високу продуктивність і якість праці, але й їх співвідношення із витраченими зусиллями працівника. В умовах праці здоров'я стає суб'єктивною самоцінністю для працюючої людини і є економічним механізмом підвищення результативності та якості праці.

На різних етапах розвитку суспільства вивченню проблем професійного здоров'я завжди приділялася особлива увага. Науковці різних напрямів робили спроби вивчення феномену професійного здоров'я, визначення його сутності з метою вироблення навичок керування та економічного використання професійного здоров'я протягом усього життя та знаходження засобів для його збереження та покращення.

Існує велика кількість ґрунтовних наукових публікацій, що висвітлюють цю проблематику. Нею займаються, зокрема, такі науковці, як: Т. Гордієнко, П. Грицишин, О. Драган, А. Качинський, С. Літвак, В. Московська, О. Мороз, В. Приміський, І. Синякевич, Н. Свояк, Т. Хребтова та ін.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових публікацій за цією тематикою, недостатньо дослідженими залишаються питання організації, забезпечення та підтримка професійного здоров'я публічного службовця.

Мета дослідження.

Дослідити еволюцію сутності, підходів та закономірності розвитку поняття «професійне здоров'я».

Виклад основного матеріалу.

Найважливішим завданням держави і всього суспільства в цілому є турбота про здоров'я. На питання, що таке здоров'я, частіше за все отримуємо відповідь, що це відсутність хвороб, добре самопочуття та інше.

Відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я, хвороба – це життя, яке порушене в своїй течії пошкодженням структури і функції організму під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів при мобілізації його компенсаторно-приспосувальних механізмів. Хвороба характеризується загальним або приватним зниженням пристосованості до середовища і обмеженнями свободи життєдіяльності.

Перш ніж говорити про здоров'я, слід розібратися з двоякою сутністю людини з точки зору науки: з одного боку, людина є невід'ємною частиною біологічного світу (людина – *Homo sapiens*, підтип хребетних, загін приматів, клас ссавців – це найвищий ступінь розвитку організмів на Землі), з іншого боку, людина – соціальна істота (суспільне), здатна виробляти і використовувати знаряддя праці, змінювати навколишній світ. Ця істота має свідомість як функцією високоорганізованого мозку і членороздільної промовою [1].

Філософи і лікарі Стародавнього світу вважали людину подобою природи, світу, космосу. Людина є мікрокосм в макрокосмі, вона складається з тих же елементів: води, повітря та ін. Отже, здоров'я є рівновагою цих елементів, а хвороба – порушен-

ням цієї рівноваги. У деяких мислителів давнини в результаті спостереження за життям людей, їх способом і умовами життя склалися переконання про роль соціальних чинників в житті людини.

Поступовий розвиток медицини, історії та інших наук надав можливість все більше накопичувати спостереження та докази значення соціальних факторів у житті людини. Особливо це отримало розвиток в епоху Відродження, коли діяльність суспільства, духовний світ, спілкування людей знайшли відображення в філософських і наукових працях.

Найбільший розвиток ці погляди отримали в епоху Просвітництва. Так, Гельвецій писав, що людина – тварина з особливою зовнішньою організацією, що дозволяє користуватися зброєю і знаряддями праці. Але вчені того часу соціальне начало в людині трактували неповно, лише як зовнішній прояв фізичної залежності людини з навколишнім середовищем.

Сучасна людина постійно пристосовується до мінливості умов життя та динаміки середовища. В певних межах вона може пристосуватися до несприятливих умов навколишнього світу та надмірної кількості подразників, негативної атмосфери суспільства, де панує тотальна конкуренція, до швидкої зміни ритму життя, що є надзвичайно небезпечним для природності біологічних ритмів.

Ще в давні часи людство емпіричним методом встановило, що для уникнення захворюваності необхідно дотримуватися звичайних гігієнічних правил. Але, на жаль, крім потреби в їжі та одязі, людство потребувало, потребує і завжди потребуватиме задоволення інших потреб. Тому сучасний образ життя зобов'язує володіти низкою культурних навичок. Однією із найважливіших потреб є збереження здоров'я, яке, на відміну від спраги та голоду, нині постає знаковим та необхідним.

У 2007 р. набрали чинності переглянуті Міжнародні медико-санітарні правила (International Health Regulations), прийняті 58-ю сесією Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у 2005 р. Вони містять цілу низку зобов'язань і обов'язків держав та ВООЗ

щодо заходів боротьби з міжнародним розповсюдженням епідемій та іншими надзвичайними ситуаціями у сфері охорони здоров'я і мінімізації їх негативного впливу на транспортні перевезення, торгівлю та економіку. Нові правила, крім боротьби з хворобами, передбачають також діяльність стосовно розладів здоров'я, пов'язаних із харчовими продуктами та негативними чинниками навколишнього середовища.

ВООЗ визнала запровадження правил, які допомагають країнам у взаємодії з ідентифікації ризиків та вжиття заходів щодо боротьби з ними, однією з найважливіших подій у сфері охорони здоров'я в 2007 р. [2].

В Україні останнім часом також приділяється достатня увага цим проблемам, зокрема аналізу природних та техногенних загроз (у тому числі медико-біологічного характеру) та заходам їх усунення і мінімізації негативних наслідків.

Більше 300 років тому побачила світ праця видатного вченого – професора Падуанського університету Бернардино Рамацціні «De morbis artificum diatriba». Це був перший науково-загальнений результат окремих споглядань, які стосуються впливу умов праці, притаманних різним видам виробничої діяльності (професіям), на здоров'я працівників. Рамацціні абсолютно справедливо здобув визнання у всьому світі, його прийнято вважати «батьком» медицини праці – науки про збереження здоров'я працюючих. Людство віддало йому заслужену шану та повагу – його праця досі видається, а його ім'ям називають відомі університети світу [3].

З часом проблема збереження охорони здоров'я працюючих набула все більшого значення. Це було обумовлено бурхливим розвитком індустріального виробництва (індустріальною революцією).

Послідовники Рамацціні на Заході та Сході збагачували кількість спостережень, прагнули не тільки описувати ефекти шкідливих факторів на організм працюючих, зокрема вивчати розповсюдженість різноманітних захворювань, отримавши назву «професійні захворювання». З метою дослідження в окремих випадках залучалися статистичні методи.

В кінці XIX-на початку XX ст. Adam Lehman та Ludwig Teleky в Німеччині, Karen

Legge та Jordan Hill у Великобританії, Vivian Hamilton та Philip Drinker у США, Johnny Devoto в Італії мали всі підстави стверджувати, що в їх країнах, на жаль, існують та стрімко розвиваються професійні захворювання різного походження. Вони зробили великий внесок у поглиблене вивчення даної проблеми.

В Україні Ф. Ф. Ерісман, В. О. Левацькій, О. І. Тизяков, П. І. Лященко, О. В. Корчак-Чепурковський та ін. намагались скоротити розповсюдженість професійних захворювань шляхом покращення умов праці та побуту працюючих, впливом на роботодавців та громадську думку.

XX століття стало часом змагання двох соціально-економічних систем, а саме соціалістичної та капіталістичної, та передумовою для початку науково-технічної революції. Обидві системи намагались довести свої переваги у всіх сферах людського буття. Людство зазнало чимало трагедій під час таких змагань. Але, зазначимо, що разом із цим мав місце і позитивний ефект: з'явилися видатні відкриття в електроніці, матеріалознавстві, космонавтиці, біології та в інших фундаментальних і прикладних науках.

Поряд із цим серед досягнень останнього часу слід відмітити також корінні зміни характеру трудової діяльності – зменшення фізичних навантажень та збільшення нервово-емоційної напруги. В цілому умови праці істотно покращились. Але сучасні досягнення науки і техніки недостатньо використовують для цілей гуманізації праці, багато положень відносно цього лише номінально декларуються.

У колишньому СРСР, зокрема в Україні, у 20-30 роках була створена прогресивна система медико-профілактичного обслуговування працюючих. Її невід'ємною складовою стали науково-дослідницькі інститути, назва яких досить часто змінювалась на догоду ідеологічним впливам. На початку це були інститути та лабораторії робочої медицини, а потім їх стали називати інститутами гігієни та патології праці, незабаром з'явилась нова назва – професійна гігієна, і лише наприкінці 30-их рр. XX ст. було прийнято назву інститутів гігієни праці та професійних захворювань. В інститутах проводились

аналіз загальної та професійної захворюваності працюючих. Результати досліджень були абсолютно необхідними, оскільки, з одного боку, відображали умови праці та рівень медико-профілактичного обслуговування працівників, з іншого боку, з'явилися підстави для подальшого удосконалення діяльності в цьому напрямку.

Разом із цим в окремі періоди життя держави отримані результати ставали недосяжними для широкого кола спеціалістів. На догоду існуючої ідеології статистичні дані іноді засекречували. Науковці не мали права публікувати їх, особливо, якщо мова йшла про абсолютні показники у великих регіонах, тим паче у масштабах всієї країни. Проте дослідження переконливо свідчили, що показники здоров'я і рівень смертності населення змінювались не тільки під впливом умов праці, а й в більшій мірі впливали із соціальних катаклізмів, а саме: війна, революції, ліквідація кріпацтва, колективізація, індустріалізація тощо.

В Україні здоров'я працюючих було предметом поглибленого дослідження Е. М. Кагана [4], Б. Я. Шура [5], Б. А. Кривоглаза [6], О. П. Краснюк [7], Ф. Х. Зингера [8]. У Київському інституті гігієни праці та профзахворювань на протязі сорока років цю проблему вивчала та розробляла М. А. Єршова. Вона заклала фундамент глибокого дослідження та систематичного аналізу здоров'я працюючих у масштабах цілої країни. Завдяки її праці у теперішній час є можливість для здійснення широкого кола досліджень, наукових порівняльних показників і ретроспективних досліджень.

Вивчення здоров'я працюючих та його зв'язків з умовами праці набуло особливої гостроти у теперішній час не тільки тому, що з'явилися новітні технології, а й докорінно змінився характер трудової діяльності та відбулися зміни соціально-економічного ладу.

В Україні, як і в цілому світі, звершилась нова технічна революція, основу якої створювали комп'ютерні технології, з'явилися різноманітні фактори шкідливих для здоров'я: нові матеріали, види енергій, інформаційні, емоційно-психологічні навантаження на організм. Усі вони потребують глибоких фізіологічних, токсикологічних та гігієнічних досліджень.

Сучасне виробництво, сучасний менеджмент потребує висококваліфікованих працівників – вартість робочої сили буде постійно збільшуватись. Однак у теперішній, як і в попередні часи, конфлікт інтересів між працею та капіталом зберігаються, змінюються лише форми.

З часом стало зрозуміло, що інвестиції в здоров'я – найбільш вигідні, оскільки вони створюють умови для стійкого розвитку країни та суспільства. Тому у розвинутих країнах світу почали створювати відповідні служби, які несли відповідальність за комплекс питань, пов'язаних з впливом умов праці на здоров'я працюючих, покращення їх шляхом пристосування робочого місця та трудових навантажень, до фізіологічних можливостей організму людини, але не навпаки.

Сучасні умови високого темпу економічного розвитку у світі, і в тому числі в Україні, ставлять усе більші вимоги до ринку праці, який потребує досвідчених професіоналів, здатних якісно виконувати свої професійні обов'язки. Однією із найважливіших умов успішного професійного функціонування є професійне здоров'я працівника. Саме професійне здоров'я є одним із основних показників «якості професійного життя», а також важливою умовою ефективності трудової діяльності, яка включає в себе не тільки високу продуктивність і якість праці, але й їх співвідношення із витраченими зусиллями працівника. В умовах праці здоров'я стає суб'єктивною самоцінністю для працюючої людини, і є «економічним механізмом підвищення результативності та якості праці» [9].

На різних етапах розвитку суспільства вивченню проблем професійного здоров'я завжди приділялася велика увага. Науковці різних напрямів робили спроби вивчення феномену професійного здоров'я, визначення його сутності з метою вироблення навичок керування та економічного використання професійного здоров'я протягом усього життя та знаходження засобів для його збереження та покращення.

В резолюції ООН від 1997 р. здоров'я людини визначається як найвища людська цінність, яка є показником цивілізованості, що відображає загальний рівень соціально-економічного розвитку суспільства (резолюція

ООН №38/54 від 1997 року). Це визначення для даної організації є доволі закономірним, адже здоров'я розглядається як економічна категорія, як ресурс, який є запорукою активної життєдіяльності людини, в тому числі і успішної самореалізації в професійній сфері, що призводить до економічного розвитку суспільства в цілому.

ВООЗ пропонує визначення професійного здоров'я як стану повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, відсутність хвороби або фізичних дефектів

Б. Юдін вказує на те, що поняття професійного здоров'я в буденній свідомості, як правило, представлено синкретично, і в повсякденному застосуванні не завжди розрізняються ті складні множинні сенси, які складають його зміст [10, с. 56]. Він також наголошує на тому, що, по-перше, здоров'я, може визначатися на основі як об'єктивних результатів аналізів і обстежень, так і суб'єктивних відчуттів самого індивіда або того, хто ставить діагноз. Дещо схожої точки зору дотримується В. Розін, який є представни-

ком дискурсивного підходу. Визначаючи поняття професійного здоров'я, говорить про два рівні вимірювання здоров'я (соціальне і індивідуальне), які він співвідносить з двома основними дискурсами здоров'я – «медичний» і «духовно-екологічний» [11, с. 37].

Разом із цим, на думку О. Васильєвої і Ф. Філатова, існують стійкі, витримані часом й укорінені в різних соціокультурних умовах «еталони професійного здоров'я», які являють собою культурне надбання, яке залишається у масовій свідомості і є безпосереднім результатом використання конкретної концепції здоров'я в реальній соціальній практиці.

Як свідчить проведений нами аналіз, структуру загального поняття «здоров'я державного службовця» доцільно відобразити схематично (рис. 1.1), оскільки складові його здоров'я не можна розглядати окремо, це не просто сукупність, а забезпечення та збереження гармонічного збалансування соціального, духовного, психічного та фізичного здоров'я, що знаходиться під постійною дією зовнішніх і внутрішніх чинників.

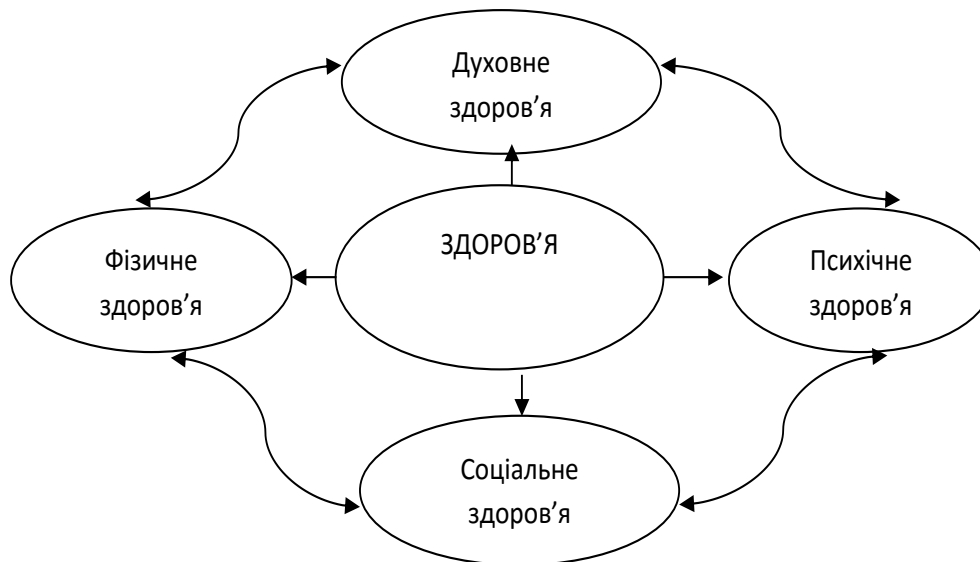

Рис. 1.1 – Структура здоров'я державного службовця

Фізичне здоров'я є важливим компонентом у цілісній складній системі здоров'я і визначає динамічну рівновагу функцій усіх внутрішніх органів та їхнє адекватне реагування на вплив навколишнього середовища [12, с. 17].

На нашу думку, Г. Нікіфоров подає найбільш повне визначення фізичного здоров'я,

розглядаючи його як стан організму людини, що характеризується можливістю адаптуватися до різноманітних факторів навколишнього середовища, рівень фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовленості організму до виконання фізичних навантажень.

ВООЗ характеризує психічне здоров'я як: стан благополуччя, при якому людина може реалізувати свій власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно працювати, а також вносити вклад в життя свого суспільства [13].

Розглядаючи сутність поняття психічного здоров'я, В.Єлисеєв підкреслює, що для нього характерна індивідуальна динамічна сукупність психічних властивостей конкретної людини, котра дозволяє їй адекватно відповідно своєму віку, статі, соціальному становищу пізнавати навколишню дійсність, адаптуватися до неї і виконувати свої біологічні і соціальні функції у відповідності до особистісних і суспільних інтересів, потреб, загальноприйнятої моралі.

Б. Братусь розглядає психічне здоров'я як систему зі складною порівневою побудовою: вищий рівень психічного здоров'я – особистісно-смысловий, чи рівень особистісного здоров'я, який визначається якістю смислових відносин людини. Другий рівень – рівень індивідуально-психологічного здоров'я людини, який залежить від здатності людини будувати адекватні засоби реалізації смислових відносин. Третій рівень – рівень психофізіологічного здоров'я людини, який визначається особливостями нейрофізіологічної організації аспектів психічної діяльності. Кожен із цих рівнів має свої закономірності та критерії протікання.

Говорячи про духовне здоров'я людини, необхідно брати до уваги той факт, що воно характеризується багатством духовного світу особистості, знанням і сприйняттям духовної культури (цінностей освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики тощо), включає рівень свідомості, особливості світогляду, життєвої само ідентифікації, ставлення до сенсу життя, оцінку власних здібностей і можливостей їх реалізації відповідно до індивідуальної ментальності [14].

Духовне здоров'я залежить від духовного світу особистості, зокрема складових духовної культури людства – освіти, науки, мистецтва, релігії, моралі, етики. Свідомість людини, її ментальність, життєва само ідентифікація, ставлення до сенсу життя, оцінка реалізації власних здібностей і можливостей у контексті власних ідеалів і світогляду – все

це зумовлює стан духовного здоров'я індивіда.

У науковій літературі до основних положень духовного здоров'я відносять: здатність людини зберігати спокій; уникати конфліктів і не піддаватися емоціям; підпорядкування своїх бажань проявам космічних законів; розуміння та прийняття законів природи; незалежність від матеріальних умов існування; почуття особистісної відповідальності й свободи творення власного життя [15, с. 23].

Ще одним обов'язковим, на нашу думку, компонентом здоров'я є соціальне здоров'я. У психологічній літературі соціальне здоров'я розглядається в ракурсі впливу соціуму на здоров'я особистості. Саме тому воно знаходить відображення в таких характеристиках, як: адекватне сприйняття соціальної дійсності; адаптація до фізичного й соціального середовища; спрямованість на суспільну справу; альтруїзм; емпатія; відповідальність перед іншими; безкорисливість; демократизм у поведінці [16, с. 12].

Показники соціального здоров'я пов'язані з економічними чинниками, стосунками індивіда зі структурними одиницями соціуму (сім'єю, організаціями), з якими створюються соціальні зв'язки: праця, відпочинок, побут, соціальний захист, охорона здоров'я, безпека існування тощо. В загальному вигляді соціальне здоров'я детерміноване характером і рівнем розвитку, які притаманні головним сферам суспільного життя в певному середовищі – економічній, політичній, соціальній, духовній. Ці складові тісно взаємопов'язані, вони в сукупності визначають стан здоров'я людини. В реальному житті майже завжди спостерігається інтегрований вплив цих складових [17].

Г. Нікіфоров вказує на те, що поняття соціальне здоров'я може розумітися як: соціальна значимість того чи іншого захворювання, міра його розповсюдження, тобто погроза для існування всієї популяції; вплив соціального устрою на появу і наслідки захворювання; статистичні показники здоров'я частини або всієї популяції.

Необхідно зазначити, що проблемами здоров'я суспільства піклуються багато організацій, такі як міністерства та заклади

охорони здоров'я благодійні фонди, екологічні організації та ін. Окрім впливу зовнішніх організацій на здоров'я людини, значну роль відіграють внутрішньо-організаційні умови праці, які можуть як позитивно, так і негативно впливати на здоров'я кожної людини і всього персоналу в цілому.

Здатність організму накопичувати та зберігати ресурси, які забезпечують виконання професійної діяльності при внутрішньо-організаційних умовах праці в психоло-

гічній літературі визначають як професійне здоров'я [18]. Професійне здоров'я є одним з інформативних показників стану соціального здоров'я, яке чутливо реагує не тільки на соціально-економічні зміни, якість життя, але і на умови праці.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на аналіз, дослідження специфіки проблем та нормативно-правове забезпечення професійного здоров'я в публічному управлінні.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Елисеєв В. В. Психосоматические заболевания : полный справочник / В. В. Елисеєв. – М.: Эксмо, 2003. – 605 с.
2. Ермолаева Е. П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность / Е. П. Ермолаева // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 4. – С. 51-59.
3. Жукина Е. В. Стратегии совладания со стрессом на разных этапах профессионализации инженеров / Е. В. Жукина // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 6 : Философия, политология, социология, психология и право. – 2007. – № 2. – С. 177-183.
4. Бодров В. А. Проблема преодоления стресса. Ч. 1 : «coping stress» и теоретические подходы к его изучению / В. А. Бодров // Психологический журнал. – 2006. – № 2. – С. 122-134.
5. Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика : Понимание структуры личности в клиническом процессе / Н. Мак-Вильямс. – М.: Класс, 1998. – 480 с.
6. Бодров В. А. О психологических механизмах регуляции процесса преодоления стресса / В. А. Бодров // Психология субъекта профессиональной деятельности. – 2002. – Вып. 2. – С. 98-117.
7. Бодров В. А. Информационный стресс / В. А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ, 2000. – 352 с.
8. Березовская Р. А. Отношение менеджеров к своему здоровью как к фактору профессиональной деятельности: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.03 „Психология труда, инженерная психология, эргономика” / Р. А. Березовская. – СПб., 2001. – 21 с.
9. Психология здоровья / под ред. Г. С. Никифорова. – СПб.: Питер, 2006. – 607 с.
10. Юдин Б. Г. Здоровье: факт, норма и ценность / Б. Г. Юдин // Мир психологии. – 2000. – № 1. – С. 54-68.
11. Розин В. М. Здоровье как философская и социально-психологическая проблема / В. М. Розин // Мир психологи. – 2000. – № 1. – С. 12-31.
12. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 316 с.
13. Психическое здоровье: усиление борьбы с психическими расстройствами: информ. бюллетень / Всемир. организация здравоохранения. – 2010. – № 220, Сентябрь. – Режим доступа: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/ru/index.html>.
14. Малиновская А. А. К вопросу сертификации физкультурно-оздоровительных услуг / А. А. Малиновская // Економіка та право. – 2011. – № 3. – С. 37-42.
15. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – 316 с.
16. Психология экстремальных ситуаций / под ред. В. В. Рубцова, С. Б. Малых. – 2-е изд., стер. – М.: Психологический ин-т РАО, 2008. – 304 с.
17. Здоров'я: матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
18. Кундиев Ю. Профессиональное здоровье в Украине / Ю. Кундиев, А. Нагорная, В. Черняк // Охрана труда. – 2007. – № 11.

REFERENCES

1. Eliseev, V.V. (2003). *Psichosomaticheskie zabolevaniya: polnyiy spravochnik [Psychosomatic diseases: a complete guide]*. Moscow: Eksmo [in Russian].
2. Ermolaeva, E.P. (2001). Professionalnaya identichnost i marginalizm: kontseptsiya i realnost [Professional identity and marginalism: concept and reality]. *Psihologicheskij zhurnal*, 22 (4), 51-59 Occupational health in Ukraine [in Russian].
3. Zhukina, E.V. (2007). Strategii sovladaniya so stressom na raznyih etapah professionalizatsii inzhenerov [Strategies for coping with stress at different stages of engineers' professionalization]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta*, 2, 177-183. Ser. 6 : Filosofiya, politologiya, sotsiologiya, psihologiya i pravo [in Russian].
4. Bodrov, V.A. (2006). Problema preodoleniya stressa. Ch. 1 : «coping stress» i teoreticheskie podhody k ego izucheniyu [The problem of overcoming stress. Part 1: «coping stress» and theoretical approaches to its study]. *Psihologicheskij zhurnal*, 2, 122-134 [in Russian].
5. Mak-Vilyams, N. (1998). *Psichoanaliticheskaya diagnostika: Ponimanie strukturyi lichnosti v klinicheskom protsesse [Psychoanalytic Diagnostics: Understanding the Personality Structure in the Clinical Process]*. Moscow: Klass [in Russian].
6. Bodrov, V.A. (2002). O psihologicheskikh mehanizmah regulyatsii protsesssa preodoleniya stressa [On the psychological mechanisms of regulation of the process of overcoming stress]. *Psihologiya sub'ekta professionalnoy deyatel'nosti*, 2, 98-117 [in Russian].

7. Bodrov, V.A. (2000). *Informatsionnyy stress [Informational stress]*. Moscow: PER SE [in Russian].
8. Berezovskaya, R.A. (2001). Otnoshenie menedzherov k svoemu zdorov'yu kak k faktoru professionalnoy deyatel'nosti [Attitude of managers to their health as a factor of professional activity]. *Extended abstract of candidates thesis*. Saint Petersburg [in Russian].
9. Nikiforov, G.S. (Ed.). (2006). *Psihologiya zdorov'ya [Health Psychology]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
10. Yudin, B.G. (2000). Zdorove: fakt, norma i tsennost' [Health: fact, norm and value]. *Mir psihologii, 1*, 54-68 [in Russian].
11. Rozin, V.M. (2000). Zdorove kak filosofskaya i sotsialno-psihologicheskaya problema [Health as a philosophical and socio-psychological problem]. *Mir psihologi, 1*, 12-31 [in Russian].
12. Kotsan, I.Ya., Lozhkin, G.V., & Mushkevich, M. I. (2009). *Psyhologiya zdorov'ya lyudyny [Psychology of People's Health]*. Lutsk: RVV «Vezha» Volin. nats. un-tu Im. Lesi UkraYinki [in Russian].
13. Psihicheskoe zdorove: usilenie borby s psihicheskimi rasstroystvami [Mental health: enhancing the fight against mental disorders]. (2010). *Vsemir. organizatsiya zdavoohraneniya, 220, Sentyabr*: Retrieved from: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/ru/index.html> [in Russian].
14. Malinovskaya, A.A. (2011). K voprosu sertifikatsii fizkulturno-ozdorovitelnykh uslug [On the issue of certification of health and fitness services]. *Ekonomika ta pravo, 3*, 37-42 [in Russian].
15. Kotsan, I.Ya., Lozhkin, G.V., & Mushkevich, M.I. (2009). *Psyhologiya zdorov'ya lyudyny [Psychology of People's Health]*. Lutsk: RVV «Vezha» Volin. nats. un-tu Im. Lesi Ukrayinky [in Ukrainian].
16. Rubtsova, V.V., & Malyih, S.B. (2008). *Psihologiya ekstremalnykh situatsiy [Psychology of extreme situations]*. Moscow: Psihologicheskii in-t RAO [in Russian].
17. *Wikipedia. Zdorov'ya [Health]*. Retrieved from: <http://uk.wikipedia.org/wiki> [in Russian].
18. Kundiev, Yu., Nagomaya, A., & Chernyak, V. (2007). Professionalnoe zdorove v Ukraine [Occupational health in Ukraine]. *Ohrana truda, 11* [in Russian].

Гнітько Інесса Валеріївна

Магістр публ. упр. та адміністр., канд. фарм. наук
Національна академія державного управління при
Президентові України
03057, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 20

Gnitko Inessa

Master, PhD
National academy for public administration under
the President of Ukraine
20, Antona Tsedika St., Kyiv, Ukraine, 03057

Email: i.30@i.ua

Цитування: Гнітько І. В. Еволюція підходів до сутності поняття «професійне здоров'я» / І. В. Гнітько // Аспекти публічного управління. – 2019. – Т. 7 – № 3. – С. 50-58.

Citation: Gnitko, I.V. (2019). Evoliutsiia pidkhodiv do sutnosti poniattia «profesiine zdorovia» [Evolution of approaches to the essence of the notion «professional health»]. *Public administration aspects, 7 (3)*, 50-58.

Стаття надійшла / Article arrived: 10.02.2019

Схвалено до друку / Accepted: 13.03.2019